

S E R I A D E A U T O R
FERNANDO PESSOA

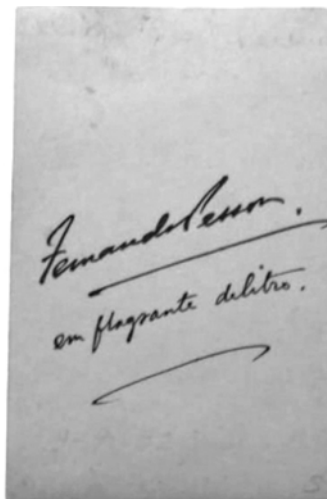
Volum apărut cu sprijinul acordat de

GOVERNO DE
PORTUGAL

SECRETÁRIO DE ESTADO
DA CULTURA

Direção-Geral do Livro,
dos Arquivos e das Bibliotecas

„Fernando Pessoa – în flagrant delictu.“

Text scris de Pessoa cu cerneală neagră pe spatele fotografiei reproduse pe copertă. Pessoa i-a trimis Ophéliei Queiroz fotografia care-l surprinsese la barul Abel Pereira de Fonseca la începutul toamnei lui 1929, cei doi reluând astfel, pentru scurt timp, legătura întreruptă cu zece ani în urmă.

FERNANDO PESSOA

CRONICA VIETII
CARE TRECE

Traducere și note de
DINU FLĂMÂND și MICAELA GHÎTESCU

Ediție îngrijită, antologie și prefață de
DINU FLĂMÂND

HUMANITAS
fiction

Serie de autor coordonată de Dinu Flămând

Redactor: Andreea Răsuceanu

Coperta: Angela Rotaru

Tehnoredactor: Manuela Măxineanu

Corector: Cristina Jelescu

DTP: Emilia Ionașcu, Carmen Petrescu

Tipărit la Proeditură și Tipografie

© HUMANITAS FICTION, 2014, pentru prezenta versiune românească

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

PESSOA, FERNANDO

Cronica vieții care trece / Fernando Pessoa; trad.: Dinu

Flămând, Micaela Ghițescu. – București: Humanitas Fiction, 2014

ISBN 978-973-689-739-9

I. Flămând, Dinu (trad.; antolog.; pref.)

II. Ghițescu, Micaela (trad.)

82.09

EDITURA HUMANITAS FICTION

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România

tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51

www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro

Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro

Comenzi telefonice: 0372 743 382, 0723 684 194

Scieri autobiografice

Dar ce altceva este omul însuși decât o insectă oarbă și fără noimă bâzâind pe o fereastră închisă? Instinctiv el presimte că, dincolo de geam, există o lumină mare și există căldură. Dar este orb și nu o poate vedea; și nici nu poate vedea că ceva se apropie de ea. Se poate îndepărta de lumină, dar nu reușește să se apropie de ea mai mult decât îi îngăduie geamul. Cum va putea Știința să-l ajute? Ea poate să descopere neregularitatea și protuberanțele specifice sticlei, să constate că aici e mai groasă, acolo mai subțire, aici mai zgrunțuroasă, acolo mai fină: cu toate acestea, dragă filozofule, oare până în ce punct se apropie el de lumină? Care este cea mai îndepărtată limită până unde poate el să vadă? Eu totuși cred că omul de geniu, poetul reușește oarecum să străbată sticla și să iasă în luminozitatea din exterior; dar chiar dacă simte el căldura și satisfacția de a fi mers mai departe decât toți oamenii, oare nu continuă și *el* să fie orb? Va fi fiind el mai aproape de cunoașterea Adevărului veșnic?

Lăsați-mă să-mi duc metafora puțin mai departe. Sunt unii care se îndepărtează de sticlă în direcția greșită, mergând înapoi; dar, când se trezesc departe de ea, strigă să-i audă cei din jur: „Am străbătut-o“.

Eram cândva un poet animat de filozofie, nu un filozof cu facultăți poetice. Îmi plăcea să admir frumusețea lucrurilor, să dezvălui, în imperceptibil și prin ceea ce este minim, sufletul poetic al universului.

Poezia Terrei nu este niciodată moartă. Putem spune că erele trecute erau mai poetice, dar nu putem spune că [...]

Poezie există în toate – în pământ și în mare, în lacuri și în malurile râurilor. Există și în oraș – să nu tăgăduiți – este un

lucru evident pentru mine aici unde stau așezat: există poezie în masa asta, în hârtia asta, în călimara asta; există poezie în trepidăția vehiculelor pe străzi, în fiecare mișcare infimă, obișnuită, ridicolă a unui muncitor care, pe cealaltă parte a străzii, vopsește firma unei măcelării.

Simțul meu interior domină atât de puternic celelalte cinci simțuri încât văd lucrurile acestei vieți – de asta sunt convins – altcumva decât ceilalți oameni. Există – exista – pentru mine o imensă semnificație în ceva la fel de ridicol cum sunt cheia unei uși, un cui în perete, mustățile unei pisici. Există, pentru mine, o deplinătate de sugestie spirituală într-o găină cu puii ei traversând semeț șoseaua. Există pentru mine un înțeles mai profund decât temerile omenești în mirosul unui lemn de santal, în vechile cutii de conserve dintr-o groapă de gunoi, într-o cutie de chibrituri căzută în rigolă, în două hârtii murdare care, într-o zi cu vânt, se rostogolesc și se urmăresc pe stradă în jos.

Fiindcă poezia este uimire, admirație, ca a unei ființe căzute din cer ce devine total conștientă de cădere, uimită de ceea ce vede. Sau cum i se întâmplă cuiva care ar cunoaște sufletul lucrurilor și s-ar strădui să-și amintească această cunoaștere, aducându-și aminte că nu așa le cunoștea, nu sub aceste forme și nici în aceste condiții, dar neamintindu-și nimic altceva.

Artistul trebuie să se nască frumos și elegant; fiindcă cel care iubește frumusețea nu trebuie, el însuși, să fie lipsit de ea. Și este, cu siguranță, o teribilă durere pentru un artist să nu găsească deloc, în sine însuși, ceea ce caută cu înfocare. Cine, privind portretele lui Shelley, Keats, Byron, Milton și Poe, se mai poate mira că ei sunt poeți? Toți erau frumoși, toți au fost iubiți și admirați, toți au găsit în iubire căldura vieții și încântarea cerească, atât cât oricare poet, sau chiar oricare om, le poate avea.

JURNAL (început la 15 martie 1906)

15 martie

Cursul superior [de Litere]: geografie și engleză. Biblioteca Națională; citit *Logica* lui Aristotel, tradusă de J.B. Saint-Hilaire. Înapoiat acasă la 3.30. Gândit la o disertație despre drepturile femeii și la o argumentație satirică în favoarea prostituției masculine. Început *Door*¹. Citit o carte despre fizionomie. Luat masa la 4.30. Plimbat pe stradă până la 9.30.

16 martie

Zi liberă. Regele s-a întors de la Madrid. Citit puțin despre fizionomie. Biblioteca închisă, evident, de aceea nu m-am putut duce să continui să citesc *Organon*. Zi călduroasă, foarte călduroasă, la fel ca ieri. Citit Tennyson. Plimbat pe stradă, spre seară, cu Cochado Torres². Înapoiat la 9.30. Jucat loto până la ora ceaiului. Dificultăți la execuția finală a lui *Jacob Dermot*³. Pe Bulevard, gândit la un poem în care să includ *Revolta*.

17 martie

Nu m-am dus la cursuri. Pedrouços la 4⁴. Am fost la Biblioteca Națională ca să citesc *Organon* de Aristotel. Rămas peste noapte la Pedrouços.

18 martie

Duminică. La Pedrouços. Lungă plimbare pe jos cu mătușa Maria. Altceva n-am mai făcut. Rămas din nou peste noapte.

19 martie

La Pedrouços. Luni – zi liberă. Aniversarea mătușii Anica. Cină de familie la Pedrouços. Întors acasă seara. Nu am făcut nimic.

1 Povestire elaborată în acea perioadă, parțial publicată postum.

2 Coleg de studii, la Cursul superior de litere.

3 Povestire neterminată, inedită.

4 La acea epocă, Pessoa locuia la Lisabona, la o mătușă, Anica. Bunica și alte două mătuși locuiau în provincie, la Pedrouços.

20 martie

Acasă, la Lisabona. Nu s-au ținut cursuri – zi liberă, punte între două zile libere. Biblioteca Națională. Reflecție despre Categoriile pentru proiectul meu de *Metafizică*. Mare satisfacție: soluția e foarte aproape. Căderea guvernului¹, motiv pentru care o mare parte a *Revoltei* nu mai are rost. Și ce dacă; o voi scrie în apărarea Republicanismului. Stabilit o clasificare a Categoriilor în trei; mare parte a problemei este astfel rezolvată. Trebuie să mai determin subdiviziunile Categoriilor. Prezentat, întâmplător, de către dr. Ferraz, părintelui Sena Freitas², pe timpuri mare polemist. I-am observat fizionomia. Nas scurt și combativ, lat la vârf; buze subțiri, bărbie pătrătoasă. Înclinat spre josnicie și obscenitate, cum am putut nota în cele cinci minute cât a durat convorbirea. Ferreira & Oliveira³ seara; nu era nimeni acolo cu care să stau de vorbă ori să mă plimb.

21 martie

Ultima zi liberă fără cursuri. Stat în casă toată ziua. Început *Cercul vieții*. Scris *Balada regelui Gondomar*⁴, împotriva războiului și a religiei. N-am reușit să continui *Door*. Continuat un poem pentru *Revolta*. Început *Note despre nasuri*⁵. Schițat un scurt poem despre Shakespeare.

22 martie

Prima zi de cursuri după zilele libere – geografie și engleză – zi plicticoasă și stupidă. Seara stat acasă (ba nu – ieșit și întors la ora 9). Pe urmă scris disertația despre Alceste, Philinte și Célimène⁶

1 Este vorba de guvernul condus de José Luciano de Castro, renumit prin numeroase scandaluri.

2 José Joaquim de Sena Freitas (1840-1913), scriitor și renumit predicator.

3 Librărie foarte frecventată de Pessoa.

4 Ambele figurează în diverse liste de poeme elaborate de Pessoa, dar rămase nefinalizate.

5 Eseu embrionar, publicat postum.

6 Personaje din *Mizantropul* de Molière.

pentru curs, ora de franceză. Stat treaz până la 2.30 cu chestia asta blestemată. Mereu las totul pe ultimul moment.

23 martie

Curs – franceză. N-am stat la filologie – care de altfel nici nu s-a ținut. Plimbat cu Rebelo¹ prin tot orașul. Seara, încă o raită cu Rebelo; ciocnit cu o gașcă de idioți cu minți josnice și convenționale. Tinerețe și sănătate, fără îndoială.

24 martie

Curs – istorie; plicticos, deși Ramos are haz. Așezat între doi membri ai aristocrației; diagnostic: degenerare (inferioară). Dus pe jos la bibliotecă împreună cu alți tipi convenționali (de astă dată din clasa inferioară, cum se spune); sunt cu toții convenționali, chiar dacă nu-s aristocrați. Biblioteca: Weber, *History of European Philosophy*: Școala ionică, Thales, Anaximandru și Anaximene. Carte foarte bine scrisă, luat notițe. Teoria lui Thales, pur primitivă; cea a lui Anaximandru, mult mai profundă și mai adevărată; cea a lui Anaximene, o materializare, cum ar fi fost de așteptat, a teoriei maestrului său. Seara, la Coliseu² – spectacol Antonet și Walter³. Splendid, am râs mult. Vorbit cu vreo câțiva inși despre care credeam că nu sunt convenționali și i-am găsit la fel de profund sclavizați ca orice alt sclav. Nu mai sper să leg vreo prietenie *aici*; voi căuta să plec cât mai repede posibil.

25 martie

Stat în casă. Duminică. Developat și copiat (sau, mai bine zis, văzut cum se developează și copiază) fotografiile (mici) de grup și cu mine singur; făcut o fotografie în costum exotic cu Mário⁴ și asistat la developarea și copierea ei. Nu am făcut absolut nimic.

1 Coleg de studii și unul dintre prietenii constanți ai lui Pessoa.

2 Coliseu de Recreios, importantă sală de spectacole (și de circ) din Lisabona.

3 Spectacol de clovni.

4 Văr și bun prieten al lui Pessoa, în ale cărui birouri a lucrat ulterior și unde, în 1919, a cunoscut-o pe iubita sa, Ophélia Queiroz.

26 martie

Curs: franceză și filologie. Nu s-a întâmplat nimic special. Dus în Baixa cu Rebelo. Plimbat pe acolo. Nu am făcut absolut nimic.

27 martie

Curs: geografie și engleză. Zi plicticoasă, ca de obicei. Pe urmă, bibliotecă. Citit *History of Philosophy* de Weber, acum studiez școlile ionică și eleatică. Trebuie să mai văd și alte istorii, să compar și să iau notițe. Seara mers în Baixa; nimic ieșit din comun. Trebuie să citesc mai multă poezie, ca să neutralizez puțin efectul filozofiei pure. Nu am făcut nimic.

28 martie

Am lipsit de la curs; o să lipsesc și mâine; s-a programat un exercițiu scris la geografie și nu știu absolut nimic în materie. Urăsc orice lucrare impusă. Biblioteca Națională; continuat să citesc *History* de Weber; tot mai studiez școala eleatică. Proiect de călătorie în Anglia. Nu am bani; trebuie să fac rost. Mai întâi trebuie să fiu operat: circumcizie. Nu folosește la nimic să mă duc în țări străine fără să fi remediat acest rău. Continuat *Door*. Cum am să reușesc să-mi dactilografiez lucrările? Trebuie să mă gândesc la asta.

29 martie – 1 aprilie

Ocupat cu cursul și simplă meditație, fără lectură. Găsit niște argumente pentru *Metafizica* mea.

2 aprilie – luni

Aniversarea Mariei¹. Zi fierbinte, înăbușitoare; nu am făcut absolut nimic.

3 aprilie – marți

Curs: geografie, engleză. Povara lucrului impus atârână tot mai greu. Nu m-am putut duce la bibliotecă, pentru că a trebuit

¹ Este vorba de una din fiicele mătușii Anica.

să-l ajut pe Sardoeiro¹. Am făcut-o cu dragă inimă. Scris *Thy Will be Done*², compoziție satirică.

Miercuri 4 aprilie până miercuri 11 aprilie

Nu mi-am ținut jurnalul. Nu am scris nimic *cu chef*: Citit *Vanity Fair*, *Voyage to the Moon* și jumătate din *Round the Moon* de Jules Verne. Continuat *Door*. Încă vreo câteva argumente pentru *Metafizica rațională*. Gândit la planul pentru *Stolen Document*, versiune corectată a lui *Purloined Letter* de Poe, care va trebui să fie scrisă ca o presupusă relatare adevărată a cazului scrisorii furate.

Joi, 12 aprilie

Săptămâna Mare. Vizitat pe Cochado Torres, care scrie la micul său roman. Continuat *Door*. Decis să scriu, înainte de *Sub umbră*, o carte de poeme în engleză atacând religia etc., de vreme ce poemele combative pe care le-am scris, după cum cred, sunt improprii să fie publicate împreună cu poeme lirice în volumul *Sub umbră*³. Trebuie să continui *Revolta*.

Proiectat să încep să scriu o lucrare în engleză împotriva pedepsei cu moartea⁴ și, poate, împotriva maltratărilor din închisori. Trebuie să citesc despre liberul-arbitru ca să pot ataca pedeapsa cu moartea.

Citit puțin din Rousseau (*Inégalité [parmi les hommes]*) și început să citesc Guerra Junqueiro (*Bătrânețea părintelui veșnic*).

Vineri 13 până marți 17 aprilie

Lucrat relativ puțin. *Câteva poeme pentru prima mea carte de versuri în engleză* (adică nu *Delirium*, ci *Death of God*⁵). Proiectat tratat revoluționar *Pentru Republică* de scris într-un limbaj simplu și publicat imediat după *Revolta*. Găsit câteva argumente pentru *Metafizica* mea. Am mult de citit. Biblioteca închisă; se

1 Coleg de studii.

2 Poem publicat postum, ca aproape întreaga operă a lui Pessoa.

3 Volum de poezii de mult proiectat de Pessoa.

4 Subiect abordat în două eseuri.

5 Titlurile figurează în diverse liste întocmite de poet.

deschide vineri, 20 aprilie. Proiectat pamflet împotriva căsătoriei – toată instituția, atât civilă, cât și religioasă. Terminat *Bătrânețea părintelui veșnic*. Gândit mult, dar citit puțin. Continuat – aproape terminat – *Door*. Început *Stolen Document*.

Vineri 20 aprilie

Încă liber. Biblioteca Națională; început să citesc *Critica rațiunii pure* în traducerea franceză a lui Barni. Scris diferite mici poeme. Gândit profund la *Metafizica* mea. Trebuie să fac trei disertații pentru curs; asta îmi va ocupa timpul, care e prețios. Trebuie să închei multe mici poeme încă fragmentare. Început să învăț germana. Citit *Vanity Fair* de Thackeray (doar o parte, evident).

Vineri, 27 aprilie

Terminat două din cele trei disertații. Continuat să citesc (chiar dacă azi n-am avut timp) *Critica rațiunii pure* în traducerea franceză a lui Barni. Isprăvit de citit *Vanity Fair*. Săptămâna asta n-am avut timp să continui cu germana. Trebuie să vând minuscula mea colecție de timbre ca să-i pot returna unchiului António¹ cei 3000 de reali (pe care i-am cerut prostește ca să cumpăr *Life of Shelley* de Dowden). Terminat *Door*; necesită doar câteva retușuri. Am nevoie de bani ca să pot oferi exemplarele din *Pentru Republică* sau, mai curând, ca să trimit la tipar cartea.

11 mai 1906

Început să citesc serios cărțile citite în copilărie și adolescență fără mare folos. Citit *Childe Harold*, *Cânturile I & II*, de Byron, *Hebrew Melodies* și *The Eve of St. Agnes* de Keats, primele capitole din *L'Homme criminel* de Lombroso și un mic poem de Schiller (tradus cu dificultate, pentru că abia am început să învăț germana). Pregătit flecăreala mea filozofică – „Despre fenomenologia lexiconului“, pentru cursul de filologie; tema care ni s-a dat a fost „Orientarea lexiconului“. Trebuie să obțin bani din Anglia trimițându-mi compozițiile. Păcat că nu am mașină de scris. Cu banii care vor veni voi încerca să cumpăr una.

1 Este vorba fie de un văr de gradul doi, fie de tatăl acestuia.

Cuprins

<i>Pessoa – intim și public</i> (de Dinu Flămând)	5
Scrieri autobiografice (trad. și note M.G.)	17
Correspondența cu Ophélia Queiroz (trad. și note M.G. și D.F.)	92
Cronica vieții care trece (trad. și note M.G.)	158
[Misterul de la „Boca do Inferno“ – O mărturie importantă] (trad. și note D.F.)	171
[Oare Aleister Crowley a fost asasinat? Interviu cu Fernando Pessoa] (trad. și note D.F.)	176
[Prefață la <i>Alma errante</i> de Eliezer Kamenezky] (trad. și note D.F.)	181
António Botto și idealul estetic creator (trad. și note D.F.)	192
Interregn. Întru apărarea și justificarea Dictaturii Militare în Portugalia (trad. și note D.F.)	206
O cină foarte originală (trad. și note D.F.)	230
Bancherul anarhist (trad. și note M.G.)	255
Degenerescență (trad. și note D.F.)	285
Franța la 1950 (trad. și note D.F.)	306
Erostrat sau în căutarea nemuririi (trad. și note D.F.)	312